

आदर्शप्रश्नपत्रम् – 2020-21

कक्षा – XII

संस्कृतम् (ऐच्छिकम्) कोड सं – 022)

Sanskrit Elective (022)

समय: – होरात्रयम्

पूर्णाङ्कः – 80

सामान्यनिर्देशाः –

- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 10 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति।
- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 15 प्रमुखाः प्रश्नाः सन्ति।
- उत्तरलेखनात् पूर्व प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः।
- अस्य प्रश्नपत्रस्य पठनाय 15 निमेषाः निर्धारिताः सन्ति। अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयम् उत्तरपुस्तिकायां च किमपि न लेखनीयम्।

प्रश्नपत्रस्वरूपम् -

‘अ’ - भागः (बहुविकल्पात्मकः) - 40 अङ्काः

‘आ’ - भागः (वर्णनात्मकः) - 40 अङ्काः

- (i) अस्मिन् प्रश्नपत्रे द्वौ भागौ स्तः।
- (ii) ‘अ’- भागः बहुविकल्पात्मकः अस्ति।
- (iii) ‘आ’- भागः वर्णनात्मकः अस्ति।
- (iv) प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः।
- (v) प्रश्नसङ्ख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यं लेखनीया।
- (vi) सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।

‘अ’ भागः
(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)
पठितावबोधनम्

40 अङ्काः

1.	<p>अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानि आधृत्य समुचितं प्रश्नवाचकं पदं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत— (केवलं प्रश्नषट्कम्)</p> <p>(i) कौत्सः <u>वरतन्तोः</u> शिष्यः । (क) कस्य (ख) कयोः (ग) कौ</p> <p>(ii) योगः <u>स्वास्थ्यकरः</u> । (क) किम् (ख) कः (ग) कीदृशः</p> <p>(iii) मरालस्य <u>मानसं</u> मानसं विना न रमते । (क) काम् (ख) किम् (ग) कम्</p> <p>(iv) <u>पुत्तलिका</u> राजानम् अवदत् । (क) किम् (ख) का (ग) कया</p> <p>(v) किं वस्तु विद्वन्! <u>गुरवे</u> प्रदेयम् । (क) कस्मिन् (ख) केभ्यः (ग) कस्मै</p> <p>(vi) तस्य <u>राज्येन</u> सह कश्चित् सम्पर्कः नास्ति । (क) केन (ख) कान् (ग) कस्मात्</p> <p>(vii) शिववीरचरः <u>निजकार्यात्</u> न विरमति । (क) कस्मै (ख) कस्मात् (ग) कस्मिन्</p> <p>(viii) एकैकस्य शब्दस्य बहवः <u>अपभ्रंशाः</u> सन्ति । (क) के (ख) काः (ग) कस्याः</p>	1×6=6
2.	<p>यथानिर्देशम् उचितम् उत्तरं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत – (केवलं प्रश्नपञ्चकम्)</p> <p>(i) ‘नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः’ अत्र ‘कुरु’ इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्? (क) नियतं (ख) कर्म (ग) त्वम्</p> <p>(ii) ‘स विक्रमो राजा एकदा स्वमनस्यचिन्तयत्’ अत्र ‘विक्रमः’ इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्? (क) अचिन्तयत् (ख) एकदा (ग) स्वमनसि</p> <p>(iii) ‘शास्त्रजलप्रक्षालन-निर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः’ अस्मिन् वाक्ये विशेष्यपदं किम् ? (क) निर्मला (ख) कालुष्यम् (ग) बुद्धिः</p>	1×5=5

	<p>(iv) 'अहो! सन्दीपनान्यक्षराणि' अत्र विशेषणपदं किम्? (क) अक्षराणि (ख) सन्दीपनानि (ग) अहो</p> <p>(v) 'एकः सायं समयप्रयुक्तः स्वभाववृत्तोऽन्धकारः स च द्विगुणितो मेघमालाभिः' अत्र 'सः' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम् ? (क) अन्धकाराय (ख) स्वभाववृत्ताय (ग) द्विगुणिताय</p> <p>(vi) 'अपगतमले हि मनसि विशन्ति सुखेनोपदेशगुणाः' इति वाक्यं कस्मात् ग्रन्थात् गृहीतम्? (क) शिवराजविजयः (ख) कादम्बरी (ग) रघुवंशम्</p> <p>(vii) 'नूनमाश्वमेधिकोऽयमश्वः' इति वचनं कः कथयति ? (क) लवः (ख) जनकः (ग) शिववीरचरः</p>	
3.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारं समुचितम् अर्थं विकल्पेभ्यः चिनुत- (केवलं प्रश्नषट्कम्)</p> <p>(i) कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः । (क) समानाः (ख) वर्षाणि (ग) कामनाः</p> <p>(ii) एष रोहितानां मध्येचरो भवतु । (क) मत्स्यानाम् (ख) अङ्कुराणाम् (ग) मृगाणाम्</p> <p>(iii) पुरुषः कर्मणाम् अनारम्भात् नैष्कर्म्यं न अश्नुते । (क) प्राप्नोति (ख) खादति (ग) शृणोति</p> <p>(iv) तटाकोदरसंस्थानां परीवाह इवाम्भसाम् । (क) विद्यालयानाम् (ख) स्थितानाम् (ग) प्रतिष्ठानानाम्</p> <p>(v) कलविद्धाः चाटकैर-रुतैः परिपूर्णेषु नीडेषु प्रतिनिवर्तन्ते । (क) चटकसन्ततिः (ख) चटकः (ग) चाटुकारः</p> <p>(vi) श्वापदानां हिंसाकर्म किल जठरानलनिर्वाणमात्रप्रयोजकम् । (क) श्वानानाम् (ख) अश्वानाम् (ग) वन्यपशूनाम्</p> <p>(vii) स्वविषयसम्प्रयोगे चित्तस्वरूपानुकार इवेन्द्रियाणां प्रत्याहारः । (क) भोजनम् (ख) इन्द्रियदमनम् (ग) स्वीकरणम्</p> <p>(viii) कथं तर्हीमे शब्दाः प्रतिपत्तव्याः? (क) ज्ञातव्याः (ख) पठितव्याः (ग) प्रकटितव्याः</p>	1×6=6
4.	<p>अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलम् अष्ट प्रश्नाः)</p> <p>(i) 'बुद्धचरितम्' इति काव्यं कः अरचयत्?</p>	1×8=8

	<p>(क) माघः (ख) अश्वघोषः (ग) कालिदासः</p> <p>(ii) 'रघुवंशम्' इति काव्यस्य रचयिता कः?</p> <p>(क) कालिदासः (ख) भारविः (ग) अश्वघोषः</p> <p>(iii) गीतायाम् कति अध्यायाः सन्ति?</p> <p>(क) षोडश (ख) चतुर्दश (ग) अष्टादश</p> <p>(iv) 'गीतगोविन्दस्य' रचनाकारः कः अस्ति?</p> <p>(क) माघः (ख) भर्तृहरिः (ग) जयदेवः</p> <p>(v) 'महावीरचरितम्' कः अरचयत्?</p> <p>(क) श्रीहर्षः (ख) भासः (ग) भारविः</p> <p>(vi) 'शिशुपालवधम्' कस्य रचना अस्ति?</p> <p>(क) माघस्य (ख) बाणभट्टस्य (ग) भर्तृहरेः</p> <p>(vii) रामायणे कति काण्डानि सन्ति?</p> <p>(क) अष्ट (ख) सप्त (ग) षट्</p> <p>(viii) 'महाभारतस्य' रचयिता कः?</p> <p>(क) वाल्मीकिः (ख) कालिदासः (ग) व्यासः</p> <p>(ix) श्रीहर्षः कं काव्यं रचितवान्?</p> <p>(क) नैषधीयचरितम् (ख) मेघदूतम् (ग) किरातार्जुनीयम्</p> <p>(x) 'विक्रमाङ्कदेवचरितम्' कस्य रचना अस्ति?</p> <p>(क) कल्हणस्य (ख) बिल्हणस्य (ग) जयदेवस्य</p> <p>(xi) कालिदासः कं नाटकम् अरचयत्?</p> <p>(क) उत्तररामचरितम् (ख) मध्यमव्यायोगः (ग) विक्रमोर्वशीयम्</p>	
	छन्दोऽलङ्कारपरिचयः	
5.	<p>(अ) अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) जगणस्य रूपं किम्?</p> <p>(क) SS I (ख) SSS (ग) IS I</p> <p>(ii) 'हविषा' इत्यत्र को गणः?</p> <p>(क) रगण (ख) सगण (ग) भगण</p> <p>(iii) यगणस्य किं स्वरूपम्?</p> <p>(क) ISS (ख) III (ग) S II</p> <p>(आ) अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) 'सूर्याश्वैर्यदि मासजौसततगाः...' अस्याः परिभाषायाः अवशिष्टांशं किम्?</p> <p>(क) मालिनी भोगिलोकैः (ख) शार्दूलविक्रीडितम् (ग) शिखरिणी</p>	<p>1×2=2</p> <p>1×3=3</p>

	<p>(ii) '..... तभजाजगौगः' परिभाषायाः पूर्वार्द्धं किम् ? (क) उक्ता वसन्ततिलका (ख) मन्दाक्रान्ताम्बुधि (ग) स्यादिन्द्रवज्रा</p> <p>(iii) 'अनुष्टुप्' छन्दसः उदाहरणं किम्? (क) तमर्चयित्वा विधिवद् विधिज्ञः तपोधनं मानधनाग्रयायी (ख) कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन (ग) उत्साहसम्पन्नमदीर्घसूत्रम् क्रियाविधिज्ञं व्यसनेष्वसक्तम्</p> <p>(iv) 'उपजाति' छन्दसः उदाहरणं चिनुत। (क) अस्त्युत्तरस्यां दिशि देवतात्मा (ख) पश्चात् पुच्छं वहति विपुलं तच्च धूनोत्पजस्रम् (ग) भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमैः</p> <p>(इ) अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलम् प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) 'सति च कुलविरोधे नापराधयन्ति बालाः' अस्यां पङ्क्तौ किं छन्दः? (क) अनुष्टुप् (ख) मालिनी (ग) वसन्ततिलका</p> <p>(ii) 'स्वभाव एवैष परोपकारिणाम्' अत्र किं छन्दः प्रयुक्तम्? (क) शिखरिणी (ख) वंशस्थम् (ग) मन्दाक्रान्ता</p> <p>(iii) 'सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ' अत्र किं छन्दः? (क) अनुष्टुप् (ख) उपजातिः (ग) इन्द्रवज्रा</p> <p>(iv) 'पापान्निवारयति योजयते हिताय' अस्यां पङ्क्तौ किं छन्दः? (क) मन्दाक्रान्ता (ख) शार्दूलविक्रीडितम् (ग) वसन्ततिलका</p>	<p>1×3=3</p>
<p>6.</p>	<p>(अ) अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) 'सत्यर्थे पृथगर्थायाः स्वरव्यञ्जनसंहतेः।' इदं कस्यालङ्कारस्य लक्षणम् ? (क) अनुप्रासस्य (ख) यमकस्य (ग) श्लेषस्य</p> <p>(ii) 'स्वस्त्यस्तु ते निर्गलिताम्बुगर्भम्' अस्यां पङ्क्तौ कः अलङ्कारः? (क) रूपकम् (ख) श्लेषः (ग) अनुप्रासः</p> <p>(iii) अनुप्रासस्य लक्षणं किम्? (क) वर्णसाम्यमनुप्रासः (ख) भवेत् सम्भावनोत्प्रेक्षा (ग) साधर्म्यमुपमा भेदे</p> <p>(आ) प्रदत्तविकल्पेभ्यः प्रश्नानाम् उत्तराणि चिनुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) काव्ये यदा उपमेये उपमानस्य आरोपः भवति तदा कः अलङ्कारः कथ्यते? (क) उत्प्रेक्षा (ख) उपमा (ग) रूपकम्</p>	<p>1×2=2</p> <p>1×3=3</p>

<p>(ii) 'श्लिष्टैः पदैरनेकार्थाभिधाने...' इति कस्यालङ्कारस्य लक्षणम्? (क) अर्थान्तरन्यासस्य (ख) श्लेषस्य (ग) उपमायाः</p> <p>(iii) केन अलङ्कारेण भेदयोः अपि समानता प्रतिपाद्यते ? (क) उपमया (ख) उत्प्रेक्षया (ग) यमकेन</p> <p>(iv) 'भवेत् सम्भावनोत्प्रेक्षा प्रकृतस्य परात्मना' इति कस्य अलङ्कारस्य लक्षणम् ? (क) रूपकस्य (ख) अनुप्रासस्य (ग) उत्प्रेक्षायाः</p> <p>(इ) अधोलिखितवाक्येषु प्रयुक्तम् अलङ्कारं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) आरण्यकोपात्तफलप्रसूतिः स्तम्बेन नीवार इवावशिष्टः । (क) उत्प्रेक्षा (ख) उपमा (ग) श्लेषः</p> <p>(ii) रमते न मरालस्य मानसं मानसं विना । (क) यमकः (ख) अनुप्रासः (ग) रूपकम्</p> <p>(iii) निपुणं निरूप्यमाणो वत्साया मे वध्वा मुखचन्द्रेणापि संवदत्येव । (क) उपमा (ख) अर्थान्तरन्यासः (ग) रूपकम्</p>	<p>1×2=2</p>
--	--------------

'आ' – भागः

(वर्णनात्मकप्रश्नाः)

40 अङ्काः

अपठितावबोधनम्

<p>7. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत –</p> <p>एकदा सर्वे पक्षिणः मिलित्वा उलूकं स्वाधिपतिं विधातुं विचारितवन्तः तस्य अभिषेकबेलापि तैः निश्चिता । ततो यदा अभिषेकोत्सवः प्रारब्धः तदैव कश्चित् वायसः तत्रागच्छत् । उलूकस्याभिषेक-समाचारं श्रुत्वा सोऽवदत् भोः! किं विचार्य भवता एषः दिवान्धः राजपदे प्रतिष्ठापयितुं निश्चितः । यस्य देशस्य राजा एव अन्धो भविष्यति तस्य प्रजा अपि तथैव भविष्यति । किं न श्रुतं भवद्भिः 'यथा राजा तथा प्रजा' ततः सर्वेऽपि तस्य परामर्शं मत्वा यत्र तत्र प्रस्थिताः । कथेषा पुराणी परम् अद्यापि अक्षरशः सत्यम् । लोकतान्त्रिकेषु देशेषु यथा राष्ट्रप्रमुखः सर्वकारो वा तथैव तस्य देशस्य स्थितिः भवति । अतः राजपदे शिक्षितः योग्यजनः एव प्रतिष्ठापयितव्यः । सम्प्रति यथा नेतारः तथा संसारः ।</p> <p>(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) पक्षिणः कं स्वाधिपतिं विधातुम् उच्यताः? (ii) यदा अभिषेकोत्सवः प्रारब्धः तदा कः तत्रागच्छत्? (iii) सर्वेऽपि किं मत्वा यत्र तत्र प्रस्थिताः?</p>	<p>10</p> <p>1×2=2</p>
---	------------------------

	<p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) वायसः तत्र आगत्य किम् अवदत्?</p> <p>(ii) सर्वे पक्षिणः किं विचारितवन्तः?</p> <p>(iii) सम्प्रति कथं संसारः?</p> <p>(इ) अस्य अनुच्छेदस्य समुचितं शीर्षकं लिखत ।</p> <p>(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) काकः इति पदस्य पर्यायं गद्यांशात् चित्वा लिखत ।</p> <p>(ii) 'अन्धः' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम्?</p> <p>(iii) 'यथा' इति पदस्य विलोमपदं गद्यांशात् चित्वा लिखत ।</p> <p>(iii) 'तस्य अभिषेक-बेलापि तैः निश्चिता' अत्र 'तस्य' इति सर्वनाम कस्मै प्रयुक्तम्?</p>	<p>2×2=4</p> <p>1×1=1</p> <p>1×3=3</p>
	<p>रचनात्मककार्यम्</p>	
8.	<p>अधोलिखित-पदेषु कानिचित् पञ्चपदानि आधृत्य पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत - ऋतुराजः, षट्, भवति, नृत्यन्ति, प्रमोदः, पूर्णिमायां, नराः, उत्सवौ, प्रसन्नाः</p>	1×5=5
9.	<p>प्रदत्ततथ्यानां सहायता अधोलिखितं विषयम् अधिकृत्य संस्कृतेन अनुच्छेदं लिखत -</p> <p>विषयः - पर्यावरण-संरक्षणम्। पर्यावरणस्य प्रस्तावना अभिप्रायश्च पर्यावरण-प्रदूषकाः के ? प्रदूषकाणां निवारणोपायाः उपसंहारः</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>विषयः - विद्याविहीनः पशुः । प्रस्तावना विद्यायाः लाभाः विद्यायाः महत्त्वम् उपयोगित्वं च विद्याप्राप्तेः उपायाः उपसंहारः</p>	5
10.	<p>निम्नलिखितवाक्येषु केषाञ्चन पञ्चवाक्यानां संस्कृतेन अनुवादं कुरुत -</p> <p>1. अरविन्द पत्र लिखता है । Arvind writes letter.</p>	1×5=5

	<p>2. वह कक्षा में प्रथम स्थान प्राप्त करेगा। He will be securing first position in the class.</p> <p>3. गांव के दोनों ओर वृक्ष हैं। There are trees on both the sides of the village.</p> <p>4. मेरे घर संगीत का कार्यक्रम हुआ था। There was a music program at my place.</p> <p>5. गंगा हिमालय से प्रकट होती है। Ganga originates from Himalayas.</p> <p>6. कवियों में कालिदास श्रेष्ठ हैं। Kalidas is best of all the poets.</p> <p>7. हम सब चलचित्र का आनन्द प्राप्त करेंगे। We will enjoy the movie.</p>	
	पठितावबोधनम्	
11.	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत । मनुष्याणां हिंसावृत्तिस्तु निरवधिः। पशुहत्या तु तेषाम् आक्रीडनम्। केवलं क्लान्तचित्तविनोदाय महारण्यम् उपगम्य ते यथेच्छं निर्दयं च पशुघातं कुर्वन्ति। तेषां पशुप्रहार-व्यापारमालोक्य जडानामपि अस्माकं हृदयं विदीर्यते। निरन्तरम् आत्मोन्नतये चेष्टमानाः लोभाक्रान्त-हृदयाः मनुजन्मानः किल प्रतिक्षणं स्वार्थसाधनाय सर्वात्मना प्रवर्तन्ते। न धर्ममनुधावन्ति, न सत्यमनुबध्नन्ति। परं तृणवद् उपेक्षन्ते स्नेहम्। अहितमिव परित्यजन्ति आर्जवम्।</p> <p>(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) मनुष्याणां हिंसावृत्तिः कीदृशी? (ii) पशुहत्या केषाम् आक्रीडनम्? (iii) लोभाक्रान्तहृदयाः अहितमिव किं परित्यजन्ति?</p> <p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) केवलं चित्तविनोदाय ते किं कुर्वन्ति? (ii) अस्माकं हृदयं किमर्थं विदीर्यते? (iii) लुब्धाः मानवाः किमर्थं सर्वात्मना प्रवर्तन्ते?</p>	<p>3</p> <p>$\frac{1}{2} \times 2 = 1$</p> <p>$1 \times 2 = 2$</p>
12.	<p>अधोलिखितं पद्यं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत । समाप्तविद्येन मया महर्षिर्विज्ञापितोऽभूद् गुरुदक्षिणायै । स मे चिरायास्वलितोपचारां तां भक्तिमेवागणयत् पुरस्तात् ॥</p>	3

	<p>(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) कौत्सेन कः विज्ञापितः अभवत् ?</p> <p>(ii) महर्षिः कीदृशीं भक्तिम् अचिनोत् ?</p> <p>(iii) विद्या केन समाप्ता ?</p> <p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) कौत्सेन महर्षिः किमर्थं निवेदितः ?</p> <p>(ii) महर्षिः सर्वप्रथमं काम् अगणयत् ?</p> <p>(iii) कीदृशः कौत्सः महर्षिं न्यवेदयत् ?</p>	<p>$\frac{1}{2} \times 2 = 1$</p> <p>$1 \times 2 = 2$</p>
13.	<p>अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत ।</p> <p>लवः – हे बटवः! परिवृत्य लोष्ठैरभिघ्नन्त उपनयतैनमश्वम्। एष रोहितानां मध्येचरो भवतु। (प्रविश्य सक्रोधः)</p> <p>पुरुषः – धिक् चपल! किमुक्तवानसि ? तीक्ष्णतराह्यायुधश्रेणयः शिशोरपि दृष्टां वाचं न सहन्ते। राजपुत्रश्चन्द्रकेतुर्दुर्दान्तः, सोऽप्यपूर्वारण्यदर्शनाक्षिप्त-हृदयो न यावदायाति, तावत् त्वरितमनेन तरुगहनेनापसर्पत।</p> <p>बटवः –कुमार ! कृतं कृतमश्वेन । तर्जयन्ति विस्फारितशरासनाः कुमारमायुधश्रेणयः। दूरे चाश्रमपदम्। इतस्तदेहि। हरिणप्लुतैः पलायामहे।</p> <p>लवः – किं नाम विस्फुरन्ति शस्त्राणि ? (इति धनुरारोपयति)</p> <p>(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) अश्वः केषां मध्येचरो भवतु ?</p> <p>(ii) कः दुर्दान्तः ?</p> <p>(iii) कः धनुरारोपयति ?</p> <p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) बटवः कथम् अश्वमुपनयेत् ?</p> <p>(ii) तीक्ष्णतराः आयुधश्रेणयः किं न सहन्ते ?</p> <p>(iii) विस्फारितशरासनाः आयुधश्रेणयः कं तर्जयन्ति ?</p>	<p>3</p> <p>$\frac{1}{2} \times 2 = 1$</p> <p>$1 \times 2 = 2$</p>
14.	<p>अधोलिखितभावार्थं रिक्तस्थानपूर्तिं मञ्जूषापदसहायतया कुरुत –</p> <p>बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते। तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम्॥</p> <p>भावार्थः – अस्मिन् संसारे बुद्धिमन्तःजनाःसुकृतं च (i)..... च उभे त्यजन्ति। तस्मात् (ii)..... प्रयत्नः कर्तव्यः।</p>	<p>$1 \times 3 = 3$</p>

	<p>योगः कर्मसु (iii) भवति ।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः । एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे ।।</p> <p>भावार्थः – अस्मिन् लोके शास्त्रविहितानि (i) कुर्वन्नेव शतं (ii) यावत् जीवितुमिच्छेत् । अस्मात् पृथक् अन्यः कश्चन मार्गः नास्ति । इत्थं प्रकारेण जीवनं जीवति त्वयि (iii) कर्म न लिप्यते ।</p> <p style="text-align: center;">मञ्जूषा–</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> <p>नरे, कर्माणि, वर्षाणि, कौशलम्, दुष्कृतम्, योगाय</p> </div>	
<p>15.</p>	<p>अधोलिखित-अन्वये रिक्तस्थानानि पूरयत - (केवलं पद्यमेकम्)</p> <p>तमध्वरे विश्वजिति क्षितीशं निःशेषविश्राणितकोषजातम् । उपात्तविद्यो गुरुदक्षिणार्थी कौत्सः प्रपेदे वरतन्तुशिष्यः ॥</p> <p>अन्वयः – उपात्तविद्यः वरतन्तुशिष्यः (i)..... कौत्सः विश्वजिति (ii) निःशेषविश्राणितकोषजातं तं (iii) प्रपेदे ।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः । स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥</p> <p>अन्वयः – श्रेष्ठः यत् यत् (i) इतरः (ii) तत् तत् एव (करोति) । सः यत्प्रमाणं कुरुते (iii) तत् अनुवर्तते ।</p>	<p>1×3=3</p>
